

Verslag Ringersdag 1997

notulering T. Hermanns, bewerkt door redactie

Het programma van de ringersdag op zaterdag 22 november 1997 beloofde interessante lezingen. Hieronder een korte impressie van wat de revue passeerde.

Ledenvergadering Ringersvereniging

Twee vermeldenswaardige zaken. Men maakt zich zorgen over de geringe deelname aan georganiseerde (bijscholings-)activiteiten. Het bestuur zal proberen nieuwe plannen te ontwikkelen en die beter aan de man te brengen.

Huub Oomen stapt om statutaire redenen uit het bestuur, zijn plaats wordt ingenomen door Holmer Vonk.

Beleidsmatige opmerkingen Arie van Noordwijk

De minder goede boodschappen had Arie ditmaal thuisgelaten, of ze moesten tussen de regels gezocht worden. Wel was hij teleurgesteld over de geringe belangstelling voor bijscholingsactiviteiten. Kennelijk hebben weinig ringers het gevoel dat ze hun f 50,- "leges" (o.a. bedoeld om scholings-activiteiten te bekostigen) weggegooid hebben als ze niet aan dergelijke activiteiten deelnemen.

Retrapping Adults for Survival Introductie van dit Engelse project; tekst en uitleg elders in dit OHV (pag. 9 en 12).

Het Euring Swallow Project Aankondiging van voortzetting van dit in 1993 in Nederland gestarte project op Europees-Afrikaanse schaal; tekst en uitleg op pagina 5-8 in dit OHV door Bennie van den Brink.

Resultaten van analyses scholeksteroverleving in opdracht van Vogelbescherming

De RC heeft aan de hand van ring- en terugmeldgegevens overlevings-berekeningen voor scholeksters gemaakt. Overleving van alle leeftijdsklassen neemt af. Daarbij laten jonge vogels een sterk verhoogde sterfte in koude winters zien en neemt de totale mortaliteit toe in mosselarme jaren. Dit blijkt een van de weinige opdrachten te zijn geweest die geld in het RC-laadje brachten. Hierop leverde RV-bestuurslid H. Vonk ongezoeten commentaar. De spreker nam alle tijd hierop in te gaan....

The Sparrowhawk population in the city of Prague Lubomir Peske

Sperwers broeden in deze stad in parken, grote tuinen en op kerkhoven (o.a. boven het graf van F. Kafka). Op een oppervlakte van 233 km² stad komen 80-90 broedparen voor, nog nèt te behappen door de onderzoeker. Ze broeden relatief veel in loofhout en laag. Door sperwers te ringen en te voorzien van vleugelmerken, werd een ringver-

lies van 4% (met name bij ♂♂) vastgesteld. De vogels werden in een mistnet gevangen met een levende oehoe als lokker. Binnen het uur konden zo meestal ♀ en ♂ gevangen worden. Toch zijn er vogels die gewenning vertoonden (heb je hem met zijn oehoe weer). In een periode van 14 jaar werden ca. 3000 jongen en 600 adulte vogels geringd. Ongeveer 75% van de gevangen broedvogels heeft al een ring en is dus eerder als broedvogel of als nestjong geringd. Van de jongen blijft een groot deel in Praag. Broedvogels zijn plaatstrouw, verplaatsingen tussen opeenvolgende nestplaatsen komen weinig voor en meten zelden meer dan 1 km.

Sperwers in de stad broeden gemiddeld een week eerder (meer voedsel?) dan die buiten de stad. De leeftijd van het ♂ is ook van invloed op het broedbegin: paren met een jonge ♂ beginnen later. Op ca. 1000 nesten werd één geval van bigamie vastgesteld. Twee wijfjes (adult en 2kj) samen broedend op het nest. Het oudste ♀ voerde het jongere dier! De eieren kwamen niet uit. In de winter werd op gemeenschappelijke slaappleaatsen onderzoek gedaan. Door de vleugelkenmerken (te zien op dia's met flitslicht) waren de vogels individueel herkenbaar! Ook hier bleken vogels tussen jaren plaatstrouw. De kleur van de iris blijkt als leeftijdskenmerk onbetrouwbaar. Zeker bij de ♂♂: sommige tweejarige ♂♂ hadden oranje ogen en er bleken zelfs ♂♂ te zijn met een donkerbruine iris!

Uit het CES project *Frank Majoor*

Uit drie onderzoeksjaren liet Frank gegevens zien van drie soorten. De kleine karekiet bleek in 1996 en 1997 minder talrijk en minder jongen te hebben geproduceerd dan in 1995. De tjiftjaf was in 1997 erg talrijk. Bij de fitis vertoonden de drie jaren geen opmerkelijk verschil. Helaas liet Frank alleen materiaal van nieuw geringde vogels zien (puntenwolken van vleugellengtes). De eventuele relaties tussen biometrie (met name vetgraad bij kleine karekiet?) en overleving bleven zo onzichtbaar.

Tussen Taimyr en Tafelberg: WIWO-onderzoek aan wetlands en water- vogels *Tom van der Have*

Tom illustreert de doelstellingen van de Werkgroep voor Internationaal Watervogel Onderzoek (in het Engels: Workinggroup for International Waterbird and Wetland Research) aan de hand van zijn persoonlijke preoccupatie met de breedbekstrandloper. Het verhaal loopt langs de lijn Noorwegen-Krim-Turkije-Tunesië-Emiraten. De onderzoekers trotseren miljoenen muggen bij het zoeken naar kuikens op de Noorse toendra. De kuikens blijken een heel specifiek type terrein te gebruiken waar naast breedbekkuikens ook jonge bokjes opgroeien. Breedbekstrandlopers uit Noorwegen overwinteren in de Emiraten (Abu Dabi). Belangrijk stopgebied op de trekroute is te vinden aan de

Zwarte Zee in ondiepe kustwateren in de Krim maar ook in de westelijker gelegen Kneis in Tunesië. De Kneis is een voedselrijk getijdengebied. Breedbekken foerageren er vnl. op zeeduizendpoten, ze kunnen er ± 2 gram per dag van opvetten! Naast breedbekstrandlopers overwinteren in en bij de Kneis ook flamingo's. Er werden liefst 90 aflezingen van vogels uit de Camargue en Spanje gedaan. Wat het allicht goedbedoelde aanplanten van mangrove in hun Arabische winterhabitat voor de toekomst van breedbekstrandlopers zal betekenen? Mogelijk onderwerp van verder WIWO-onderzoek. De definitie watervogels is breed bij WIWO: alle soorten die op een of andere manier met water en moeras te maken hebben. De in rietlanden slapende en op de van-natte-omstandigheden-afhankelijke insectenfauna terende boerenzwaluw valt ook binnen die definitie. De lijst van WIWO-publicaties is indrukwekkend!

Bijeneters in de Camargue *Kate Lessells*

Kate Lessells doet DNA-onderzoek aan koolmezen bij het NIOO. In het Nederlands deed ze verslag van haar in eigen tijd uitgevoerde bijeneterstudie in de Camargue. Na een uiteenzetting over methode en broedgedrag spitste het verhaal zich toe op helpgedrag en koekoeksgedrag.

Methode en broedbiologie Bijeneters (eters van grote insecten) arriveren in mei in het broedgebied en zijn eind augustus weer vertrokken. De vogels broeden in (grote en kleine) kolonies. Ze paren in mei/juni en leggen dan om de andere dag een ei. Een legsel bevat meestal 5-7 eieren, die worden 20 dagen bebroed. Het duurt bijna 5 weken eer de jongen uitvliegen. Met een endoscoop werden de nesten met hun ± 1 meter lange gangen onderzocht. Vogels werden zonder problemen op de broedplaatsen gevangen, zowel in staande netten als met over de nestingang gespannen stukjes net. Ze werden individueel gekenmerkt door staartveren te verven. D.m.v. de handpendekveren werd bepaald of het om een jonge of adulte vogel ging. De volwassen exemplaren kon men sexen. De oranje vlek op de vleugel was bij mannen groter dan bij de vrouwen.

Helpgedrag Het blijkt dat sommige bijeneters hulp kregen van andere vogels bij het voeden van hun jongen. Ongeveer 20% van de broedparen had helpers. Door te helpen verhogen zij het aantal uitgevlogen jongen. De ouders met helpers maakten minder voedselvluchten dan die zonder helpers, deze ouders hebben een grotere overlevingskans. Minstens de helft van de helpers heeft zelf een broedpoging achter de rug. Bij een vroeg verstoord broedsel volgde meestal een nalegsel. Bij late verstoring volgde helpgedrag. Helpers zijn steeds mannetjes en zijn familie van de vogels die ze helpen. Soms zijn ze broer, soms zoon. Ze kunnen ook de ouder van een van de jongen zijn!

Koekoeksgedrag Bijeneters proberen eieren te leggen in nesten van andere vrouwtjes. Dit gebeurde in alle gevallen als de betreffende ouders niet aanwezig waren. In het onderzoek werden met zekerheid 7 ondergeschoven jongen (eieren) vastgesteld. Uit

experimenten met het leggen van nep-eieren (m.b.v. een lange lepel) bleek dat vreemde eieren, gelegd in een leeg nest er altijd uitgegooid worden. Bij nesten waarin al eieren lagen werd het toegevoegde ei geaccepteerd.

Bijdragen van ringers

Slechtvalken Jan Wouters vertoonde een aantal dia's van jonge slechtvalken tijdens het ringen. In 1997 telde ons land drie geslaagde broedgevallen van slechtvalken in nestkasten op 40-80m hoogte aan gebouwen (tweemaal Limburg: Clauscentrale en DSM, en bij Nijmegen aan de EPON-centrale). In totaal werden maar liefst 9 jongen geringd, evenveel als in de jaren 1993-1996 samen. Deze kregen naast de VT-ring ook een oranje kleurring met inscriptie. Het broedgeval bij DSM werd in 1996 bij toeval ontdekt toen een verongelukt jong onder een van de koeltorens werd gevonden. Achteraf bleken de vogels in een kraaiennest te hebben gebroed, terwijl ook een kast ter beschikking stond. In 1997 broedden ze wel in de kast, met als gevolg een controlebaar en succesvol broedgeval. (Zou de slechtvalk - misschien via het nestelen in hoogspanningsmasten ("kunstbomen") - ooit weer zover komen in boomnesten te gaan broeden? Op de Veluwe wachten tientallen ravennesten op overname en is voedsel zat gezien de florerende havikpopulatie. *red.*)

Kamperhoek Albert de Kleine laat een video zien over het ringwerk in rietland en vochtig loofbos in de Kamperhoek. We zien de seizoenen voorbijtrekken en de bijhorende vogels in close-up. Onder meer een grote lijster, een roodborst, een blauwborst en menig loofzangertje. Jammer genoeg maken vogeltjes - de roodborst misschien uitgezonderd - in de hand toch een wat gekwelde indruk.

